

ਅਦਾਲਤ ਡੀ.ਕੇ. ਮਹਾਜਨ, ਜੇ.

ਫਕੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ- ਅਪੀਲਕਰਤਾ

ਬਨਾਮ

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਰਬਚਨ ਕੋਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ, -ਉੱਤਰਦਾਤਾ।

1954 ਦੀ ਬਕਾਇਦਾ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 514.

ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਐਕਟ (1950 ਦਾ XXXI) -ਸੈਕਸ਼ਨ 10 (2) (0) ਅਤੇ 46—ਦੀਵਾਨੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਮਈ, 18 ਅਦਾਲਤਾਂ—ਕਿੰਨੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਹੈ—ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਦੋ ਦਾਅਵੇਦਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਝਗੜਾ- ਦੀਵਾਨੀ ਅਦਾਲਤ—ਕੀ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ— ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ—ਦੀ ਹੱਦ—ਕਿਵੇਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਵਿਵਾਦ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਦੇ ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਇਵੈਕੁਈ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1950 ਦੀਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਦੀਵਾਨੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੀਵਾਨੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਸਟਡੀਅਨ-ਜਨਰਲ ਜਾਂ ਕਸਟਡੀਅਨ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਦੀਵਾਨੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮਾਮਲਾ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਸਟਡੀਅਨ-ਜਨਰਲ ਜਾਂ ਕਸਟਡੀਅਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਜਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਮਾਮਲੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰਟਰ ਦੇ ਚਾਰ ਕੋਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

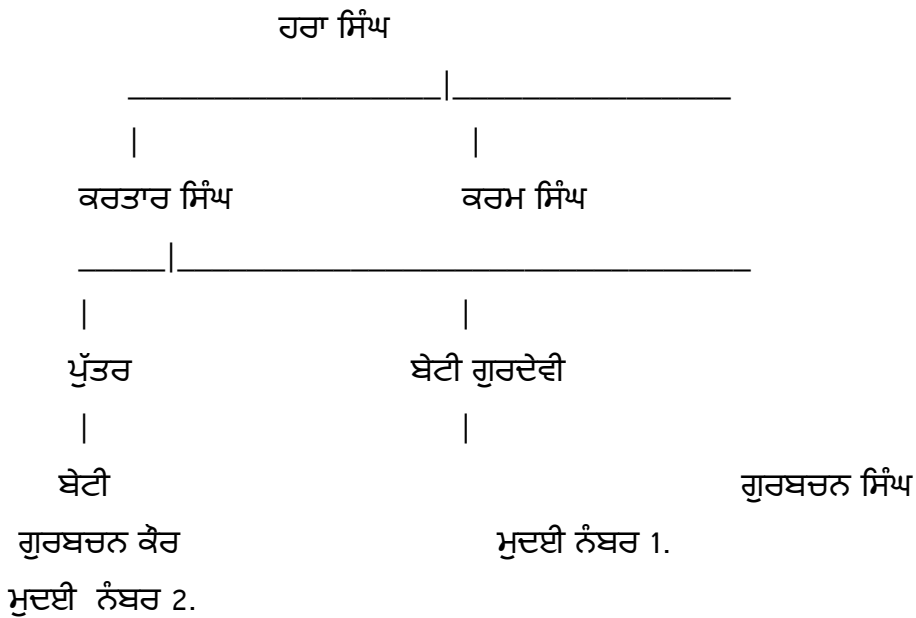
ਅੰਬਾਲਾ ਦੇ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਲਾਲ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ 22 ਫਰਵਰੀ, 1954 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਬਕਾਇਦਾ ਦੂਜੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 21 ਦਸੰਬਰ, 1953 ਨੂੰ ਜਗਾਧਰੀ ਦੇ ਸਬ-ਜੱਜ ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਸ੍ਰੀ ਰਜਿੰਦਰ ਲਾਲ ਸਹਿਗਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਮੁਦਈ ਨੰਬਰ 1 (ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ) ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਖੁਦ ਸਹਿਣ ਕਰਨ ਲਈ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਪਰ ਮੁਦਈ ਨੰਬਰ 2 (ਗੁਰਬਚਨ ਕੌਰ) ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਲਈ ਮੁਦਈ ਨੰਬਰ 2 (ਗੁਰਬਚਨ ਕੌਰ) ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਣਾ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਅੱਧੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁਦਈ ਨੰਬਰ 2 (ਗੁਰਬਚਨ ਕੌਰ) ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਭਾਵ ਗੁਰਬਚਨ ਕੌਰ ਤਰਜੀਹੀ ਵਾਰਸ ਵਜੋਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਅੱਧੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਸਹਿਣ ਕਰਨ ਲਈ ਛੱਡ ਦੇਣਾ।

ਮੇਤੀ ਰਾਮ ਅਗਰਵਾਲ ਅਤੇ ਐਚ.ਐਲ., ਅਪੀਲ ਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ।

ਕੇ.ਸੀ. ਨਈਅਰ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਲਈ

ਫੈਸਲਾ ਡੀ.ਕੇ. ਮਹਾਜਨ, ਜੇ.

ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜੇਕਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਵੰਸ਼-ਸਾਰਣੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਜ਼ਮੀਨ ਸੀ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਏ ਫਿਰਕੂ ਦੰਗਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਚੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੇਵੀ, ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ, ਮੁਕੱਦਮਾ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੇਤੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਰਬਚਨ ਕੌਰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨੰਬਰ 2 ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਛੱਡਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਛੱਡੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਛੱਡੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਛੱਡੀ ਸੀ, ਉਹ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚੌਥੀ ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੇ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਹਨ।

ਮੌਜੂਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 2 ਵੱਲੋਂ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨਤਾਂ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਲਈ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਦੇ ਬਿਹਤਰ ਵਾਰਸ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਗੈਰ-ਜੱਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਸ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਇਹ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਗੈਰ-ਜੱਦੀ ਸੀ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨੰਬਰ 2 ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨੰਬਰ 1 ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਜਾਇਦਾਦ ਗੈਰ-ਜੱਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨੰਬਰ 1 ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਚੌਥੀ ਡਿਗਰੀ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨਾਲੋਂ ਤਰਜੀਹੀ ਵਾਰਸ ਸੀ। 19 ਜਨਵਰੀ, 1954 ਨੂੰ ਕੋਲਾਟ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਧੀਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜੱਜ ਕੋਲ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 19 ਜਨਵਰੀ, 1954 ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ

ਅੱਧੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਪੀਲ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਈ ਕਿ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਸੀ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾ ਨੂੰ ਵਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਹ ਵਾਰਸਾਂ ਦੀ ਕਤਾਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਦੀ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮਾਨਤ ਆਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸ਼ਿਕਾਇਤਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕ੍ਰਾਸ-ਇਤਰਾਜ਼ ਦਾਇਰ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਸ੍ਰੀ ਸਰੀਨ ਵੱਲੋਂ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਇਕੋ ਇਕ ਨੁਕਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੀਵਾਨੀ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੋਰ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਵੈਕੂਈ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਐਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ (1950 ਦਾ 31) ਦੀ ਧਾਰਾ 46 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 10 (2) (ੳ) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 46 (ਡੀ) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਦੀ ਹੈ:

"ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੀਵਾਨੀ ਜਾਂ ਮਾਲ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ-

(a) - - -

(b) - - -

(c) - - -

(d) ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਸਟਡੀਅਨ ਜਨਰਲ ਜਾਂ ਕਸਟਡੀਅਨ ਨੂੰ ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਧਾਰਾ 10 (2) (ੳ) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

(ੳ) ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਾਲੀ ਕੀਤੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਤਬਾਦਲਾ ਕਰਨਾ:

ਬਸਰਤੇ ਕਿ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਗਾਰਡੀਅਨ ਜਨਰਲ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਬਾਹਰ ਕੱਢੇ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਕੋਈ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਕੋਈ ਕਾਰੋਬਾਰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਉੱਦਮ ਨਹੀਂ ਵੇਚੇਗਾ;

ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਵਿਵਾਦ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਦੇ ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ 'ਚ ਬਚੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਬਦਲੇ ਅਲਾਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਵਾਦ, ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਜੇ ਵਿਵਾਦ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਦੀਵਾਨੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਜਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਮਾਮਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰਟਰ ਦੇ ਚਾਰ ਕੋਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਾਹੌਰ ਹਾਈ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ, ਲਖਮੀ ਚੰਦ ਬਨਾਮ ਐਲੀਆ ਖਾਨ, ਏਆਈਆਰ 1941 ਲਾਹੌਰ 225 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੰਨਾ 227 'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:

"ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵਧਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕਿਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਹੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਸ੍ਰੀ ਜਸਟਿਸ ਮੁਖਰਜੀ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਨ) ਨੇ ਮੋਹੇਸ਼ ਚੰਦਰ ਸ਼ਾਹ ਬਨਾਮ ਅਬਦੁਲ ਗਫੂਰ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ, AIR 1946 Cal 4:35.

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਵਾਰਸਾਂ ਦੇ ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੀਵਾਨੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਦਾ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜਾਇਦਾਦ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਜਸਟਿਸ ਗੋਸਾਈਂ ਵੱਲੋਂ ਸਤਿ ਨਰਾਇਣ ਬੇਲੀ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਇਵੈਕੂਈ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ, ਜੁਲੰਦਰ, 1959-61 ਪੰਜਾਬ ਐਲਆਰ 451 ਦੇ

ਪੰਨਾ 453 'ਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ: (ਏਆਈਆਰ 1959 ਪੰਜਾਬ 417 ਪੰਨਾ 419 ਤੇ):

ਧਾਰਾ 46 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਡੀ) ਦੀਵਾਨੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਰੋਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਇਕੋ ਇਕ ਰੁਕਾਵਟ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੀਵਾਨੀ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਸਟਡੀਅਨ-ਜਨਰਲ ਜਾਂ ਕਸਟਡੀਅਨ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ "ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਵਿਆਖਿਆ ਸਿਰਫ 'ਇਸ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰਤ' ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੀਵਾਨੀ ਅਦਾਲਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਉਹ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਸਟਡੀਅਨ-ਜਨਰਲ ਜਾਂ ਕਸਟਡੀਅਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਸੀ ਜਾਇਦਾਦ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਦੀਵਾਨੀ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਾਮਲਾ ਉਪਰੋਕਤ ਕਿਸਮ ਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੀਵਾਨੀ ਅਦਾਲਤ ਕੋਲ ਉਕਤ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਜੇ ਦੀਵਾਨੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਕਸਟਡੀਅਨ-ਜਨਰਲ ਜਾਂ ਕਸਟਡੀਅਨ ਨੂੰ ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਸ ਕੋਲ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਿਰਫ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਕਸਟਡੀਅਨ-ਜਨਰਲ ਜਾਂ ਕਸਟਡੀਅਨ ਇਹ ਸੋਚਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਦੀਵਾਨੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗਾ."

ਮੈਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਦੀਵਾਨੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਕੋਲ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਸੀ।

ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਇਹ ਅਪੀਲ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੈਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਾਗਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ।

ਬੀ.ਆਰ.ਟੀ.

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕਾਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਸਮਝਣ ਤਕ ਸੀਮਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ

ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ
ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

Translated by Asif Mohamad, Translator.